

İŞ KAZASI ve MESLEK HASTALIĞINDA HAK SAHİPLERİNE GELİR BAĞLANMASI

Akın ŞİMŞEK^(*)

1 - GİRİŞ

Sosyal güvenlik reformu olarak adlandırılan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun bütün hükümleriyle 2008 yılı Ekim ayı başında yürürlüğe girmesiyle ülkemizde sosyal güvencilikte yeni bir dönem başlamıştır. Memurlarda vazife malullüğü olarak adlandırılan ve yapılan işten dolayı iş yapamayacak duruma gelenlere veya bu nedenlerle vefat edenlerin hak sahiplerine gelir bağlanmasına esas teşkil eden iş kazası veya meslek hastalığı olayı 5510 sayılı Kanununun 4/1-a (eski SSK) ve 4/1-b (eski Bağ-kur) sigortalılarını ilgilendirmektedir.

Bu makalede sigortalılardan iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle işlerini yapamayacak duruma gelenlerden sürekli iş göremezlik geliri almakta iken vefat edenlerle iş kazası veya meslek hastalığına bağlı nedenlerden dolayı ölen sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanmasına ilişkin usul ve esaslardan bahsedilecektir.

2- İŞ KAZASI ve MESLEK HASTALIĞI

Meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özürllük halleridir(5510 SK. md.14). İş kazası ise;

- Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
- Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,

^(*) Kamu Yönetimi Uzmanı, Rekabet Kurumu İdari Koordinatör

- d) Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, Meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen özre uğratan olaydır (5510 SK. md.13).

3- İŞ KAZASI veya MESLEK HASTALIĞINDA SAĞLANAN HAKLAR

Sigortalılara iş kazası veya meslek hastalığı sigortasından sağlanan haklara 5510 sayılı Kanunun 16'ncı maddesinde yer verilmiştir. Bu düzenleme gereğince iş kazası veya meslek hastalığı sigortasından sağlanan haklar şunlardır:

- 1) Sigortalıya, geçici iş göremezlik süresince günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi,
- 2) Sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanması,
- 3) İş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine, gelir bağlanması,
- 4) Gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi,
- 5) İş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesidir.

4- SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK GELİRİ

Sigortalıların sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanması, hesabı ve başlangıcı gibi hususlara 5510 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinde yer verilmiştir. Bu düzenleme gereğince iş kazası veya meslek hastalığı sonucu oluşan hastalık ve özürlüleri nedeniyle Sosyal Güvenlik Kurumunca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurulları tarafından verilen raporlara istinaden Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Kurulunca meslekte kazanma gücü en az % 10 oranında azalmış bulunduğu tespit edilen sigortalılar, sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanmaktadırlar. Sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış olan sigortalının yeniden tedavi ettirilmesi halinde meslekte kazanma gücünü ne oranda yitirdiği sağlık kurullarından alınacak raporlara göre yeniden tespit edilmektedir. Sürekli iş göremezlik geliri, sigortalının mesleğinde kazanma gücünün kaybı oranına göre hesaplanmaktadır. Sürekli tam iş göremezlikte sigortalıya hesaplanan aylık kazancının¹ % 70'i oranında gelir bağlanmaktadır.

Sürekli kısmi iş göremezlikte sigortalıya bağlanacak gelir, tam iş göremezlik geliri gibi hesaplanarak bunun iş göremezlik derecesi oranındaki tutarı kendisine ödenmektedir. Sigortalı, başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise gelir bağlama oranı % 100 olarak uygulanmaktadır. Bu kapsamda 4/1-b sigortalılarına, sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilmesi için, kendi sigortalılığından dolayı, genel sağlık sigortası dahil prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması zorunludur.

Bu uygulama 4/1-a sigortalıları (eski SSK) açısından benzer uygulama mülga 506 sayılı Kanunda yer almakla birlikte, 4/1-b sigortalıları (eski Bağ-Kur) açısından yeni bir düzenlemedir. Sürekli iş göremezlik geliri hesaplanırken sigortalının;

¹ 5510 S.K. md. 17- İş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hallerinde verilecek ödeneklerin veya bağlanacak gelirlerin hesabına esas tutulacak günlük kazanç; iş kazasının veya doğumun olduğu tarihten, meslek hastalığı veya hastalık halinde ise iş göremezliğin başladığı tarihten önceki oniki aydaki son üç ay içinde 80 inci maddeye göre hesaplanacak prime esas kazançlar toplamının, bu kazançlara esas prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanır.

- Tam iş göremezliği halinde; Günlük kazanç $\times 30 \times \% 70$ veya kısaca $GK \times 21$,
- Kısmi iş göremezliği halinde ise Günlük kazanç $\times 30 \times \% 70 \times SİD$ (sürekli iş göremezlik derecesi) veya kısaca $GK \times 21 \times SİD$,

Formüllerine göre hesaplanacaktır. Sigortalının başkasının bakımına muhtaç olması durumunda % 70 olan gelir bağlama oranı % 100 olarak dikkate alınacak ve $Gelir = GK \times 30 \times SİD$ formülüne göre hesaplanacaktır.

Bu şekilde hesaplanan gelir, günlük kazanç hesabına giren son takvim ayı itibariyle hesaplanan gelir olup, gelirin başlangıç tarihi yılın ilk altı aylık döneminde ise Ocak ödeme dönemi için aylıklara uygulanan artış oranı kadar, yılın ikinci altı aylık döneminde ise, Ocak ödeme dönemi artışı uygulanmaksızın Temmuz ödeme dönemi için aylıklara uygulanan artış oranı kadar artırılarak, sigortalının gelir başlangıç tarihindeki geliri hesaplanacaktır.

İş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak kazanılan gelirlerin hesaplanmasında;

- 4/1-a sigortalıları açısından günlük kazanç hesabına giren son takvim ayı 2008/Ekim (hariç) öncesi olanların gelirleri, mülga 506 sayılı Kanun, günlük kazanç hesabına giren son takvim ayı 2008/Ekim (dahil) sonrası olanların gelirleri ise 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre hesaplanacaktır.
- 4/1-b sigortalıları açısından günlük kazanç hesabına giren son takvim ayının 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden (2008/Ekim) önceki bir tarih olması halinde, basamakların karşılığı gelirler dikkate alınarak son takvim ayı itibariyle 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre hesaplanan sürekli iş göremezlik geliri, Kanunun yürürlük tarihine kadar mülga 1479 sayılı Kanuna göre aylıkların artırılmasında uygulanan artış oranlarına, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden (2008/Ekim) gelir başlangıç tarihine kadar ise 5510 sayılı Kanuna göre artırılabilecektir.

5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden (2008/Ekim) önce meydana gelen iş kazaları ile 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden (2008/Ekim) önce anlaşılan meslek hastalıkları yönünden 5510 sayılı Kanun hükümleri uygulanmayacaktır.

5- SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK KAPSAMINDA HAK SAHİPLERİNE GELİR BAĞLANMASI

Sigortalılardan iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle işlerini yapamayacak duruma gelenlerden sürekli iş göremezlik geliri almakta iken vefat edenlerle iş kazası veya meslek hastalığına bağlı nedenlerden dolayı ölen sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanmasına ilişkin usul ve esaslara 5510 sayılı Kanunun "Hak sahiplerine gelir bağlanması, evlenme ve cenaze ödenekleri" başlıklı 20 nci maddesinde yer verilmiştir.

Bu düzenleme gereğince iş kazası veya meslek hastalığına bağlı nedenlerden dolayı ölen sigortalının tespit edilecek aylık kazancının % 70'i, her yılın Ocak ve Temmuz ödeme tarihlerinden geçerli olmak üzere, bir önceki altı aylık döneme göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı kadar artırılarak güncellenerek ölüm aylığının hak sahiplerine paylaşılmasına ilişkin usul ve esaslar da dikkate alınarak hak sahiplerine gelir bağlanmaktadır.

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü % 50 veya daha fazla oranda kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken ölenlerin, ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olup olmadığına bakılmaksızın belirlenen kazancı ölüm aylığının hak sahiplerine paylaşılmasına ilişkin usul ve esaslara göre hak sahiplerine gelir olarak bağlanmaktadır. İş

kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü % 50 oranının altında kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken ölenlerin, ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olmaması halinde sigortalının almakta olduğu sürekli iş göremezlik geliri hak sahiplerine gelir olarak bağlanmaktadır.

6- 01.10.2008 TARİHİNDEN İTİBAREN 5510 SAYILI KANUNA GÖRE BAĞLANAN GELİRLERİN BİRLEŞMESİ

5510 sayılı Kanun'un 54 üncü maddesinde, birden fazla dosyadan gelir/aylık veya gelir ve aylığa hak kazanılması durumunda, gelir ve aylıkların tek veya iki dosyadan, tam veya yarım olarak ne şekilde ödeneceği belirlenmiştir. Bu düzenleme gereğince de bir kişide ikiden fazla gelir veya aylık birleştiği takdirde, bu gelir ve aylıklardan en fazla ödemeye imkan veren iki dosya üzerinden gelir veya aylık bağlanmakta, diğer dosya veya dosyalardaki gelir ve aylık hakları durum değişikliği veya diğer bir dosyadan gelir veya aylığa hak kazanıldığı tarihe kadar düşmektedir.

Kısa vadeli sigorta kollarından (iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından bağlanacak sürekli iş göremezlik geliri ve ölüm geliri) bağlanacak gelirlerin birleşmesi halinde; sürekli iş göremezlik geliri ve ölüm geliri) bağlanacak gelirlerin birleşmesi halinde²;

- Sürekli iş göremezlik geliriyle birlikte ölen eşinden dolayı da gelire hak kazanan eşe her iki geliri bağlanacaktır.

Örnek-1:

Aylık Bağlanan Kanun	5510	5510
Aylık Türü	Sürekli İşgöremezlik	Ölüm Geliri (Eşinden)
Aylık Başlangıç Tarihi	01.05.2009	01.08.2011
Aylık Miktarı	600 TL (Tam)	525 TL (Tam)

Sonuç; sigortalıya her iki gelir de tam olarak bağlanır.

- Ana ve babadan ayrı ayrı gelire hak kazananlara, yüksek olan gelirin tamamı, az olanın yarısı bağlanacaktır.

Örnek-2:

Aylık Bağlanan Kanun	5510	5510
Aylık Türü	Ölüm Geliri (anneden)	Ölüm Geliri (babadan)
Aylık Başlangıç Tarihi	01.02.2012	01.08.2011
Aylık Miktarı	700 TL (Tam)	600 TL (Yarım) 300 TL

Sonuç; çocuğa ana ve babadan her iki gelir de bağlanır. Ancak bunlardan yüksek olan gelir tamdan, az olan gelir yarımdan ödenir. Örnekte, anneden bağlanan gelir yüksek olduğundan tamdan, babadan bağlanan gelir az olduğundan yarımdan ödenir.

- Birden fazla çocuğundan gelire hak kazanan ana ve babaya, en fazla ödemeye imkan veren ilk iki dosyadan yüksek olan gelirin tamamı, düşük olan gelirin yarısı ödenecektir.

² Aras Ahmet, "Aylıkların, Gelirlerin Birleşmesi ve Birleşen Aylıklardan Hangisinin Ne Oranda Sigortalı ve/veya Haksahiplerine Bağlanacağı Hususu", e-Yaklaşım, Eylül 2009, Sayı: 201, Ankara

Örnek-3:

Aylık Bağlanan Kanun	5510	5510
Aylık Türü	Baba- Ölüm Geliri	Baba-Ölüm Geliri
	(I. Çocuktan)	(II. Çocuktan)
Aylık Başlangıç Tarihi	01.02.2009	01.12.2011
Aylık Miktarı	800 TL (Tam)	500 TL (Yarım) 250 TL

Sonuç; babaya her iki çocuğundan ölüm geliri bağlanır. Ancak I. çocuktan bağlanan gelir daha yüksek olduğu için, bu gelir tamdan, II. çocuktan bağlanan gelir yarımdan ödenir.

- Hem eşinden, hem de ana ve/veya babasından ölüm gelirine hak kazananlara, tercihine göre eşinden ya da ana ve/veya babasından bağlanacak geliri ödenecektir.

Örnek-4:

Aylık Bağlanan Kanun	5510	5510
Aylık Türü	Ölüm Geliri (eşinden)	Ölüm Geliri (anneden)
Aylık Başlangıç Tarihi	01.02.2011	01.12.2016
Aylık Miktarı	700 TL	500 TL

Sonuç; hem eşinden hem de annesinden ölüm gelirine hak kazanan hak sahibine tercih ettiği gelir ödenir. Diğeri kapsamdan çıkarılır.

- Evliliğin ölüm nedeniyle sona ermesi durumunda sonraki eşinden de gelire hak kazananlara tercih ettiği gelir bağlanacaktır.

Örnek-5:

Aylık Bağlanan Kanun	5510	5510
Aylık Türü	Ölüm Geliri (I. eşinden)	Ölüm Geliri (II. eşinden)
Aylık Başlangıç Tarihi	01.02.2013	01.10.2020
Aylık Miktarı	700 TL	1.200 TL

Sonuç; iki eşinden gelire hak kazanan eş, tercih ettiği gelir ödenir. Diğeri kapsamdan çıkarılır.

7- SONUÇ

Makalede yer verilen mevzuat hükümleri, değerlendirmeler ve açıklamalar çerçevesinde 2008 yılı Ekim ayı başı öncesinde Bağ-Kur sigortalısı olarak adlandırılan 5510 sayılı Kanuna göre 4/1-b sigortalılarına, sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilmesi için, kendi sigortalılığında dolayı, genel sağlık sigortası dahil prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olmasının zorunlu olduğu unutulmamalıdır.

5510 sayılı Kanun uyarınca iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine vefat edenin yeterli çalışma süresi varsa bağlanabilecek aylıklar yanında gelir de bağlanmaktadır. Böylece vefat eden sigortalıların hak sahipleri iki gelire hak kazanabilmektedir. Memurların vazife malullüğü durumunda ise hak sahiplerine sadece aylık bağlanmakta diğer sigortalılar gibi ayrıca bir gelir bağlanması söz konusu olmamaktadır. Ayrıca iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle vefat eden sigortalıların gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmektedir.